

Nr 121

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 8, punkt 20, s. 62 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1959) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 beräkna ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 84, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 20 februari 1959, *dels* föreslagit riksdagen att godkänna de av föredragande departementschefen i propositionen föreslagna ändrade grunderna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar, *dels ock* till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

Det i propositionen framlagda förslaget till ändrade regler för statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar bygger på ett av *allmänna statsbidragsutredningen* den 3 december 1956 avlämnat betänkande (stencilerat). Över nämnda betänkande, vilket bär titeln »Förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter», har efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

I propositionen redovisas till en början huvuddragen av gällande regler för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar (s. 4 och 5).

Därefter lämnas en redogörelse för innebörden av allmänna statsbidragsutredningens förslag till ändrade bidragsregler på området (s. 5—10).

Vidare redovisas i propositionen det huvudsakliga innehållet i remissyttrandena över utredningsförslaget (s. 10—13).

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 25 augusti 1958 hemställt att bidragsanslaget för budgetåret 1959/60 måtte höjas till 50 milj. kr. (s. 13 och 14).

Departementschefen har inledningsvis lämnat en redogörelse för de nu tillämpade principerna för statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

I fråga om allmänna statsbidragsutredningens förslag till nya principer för fastställandet av bidragsunderlag anser sig departementschefen kunna tillstyrka, att anläggningskostnaden — och icke såsom f. n. den kapitaliserade årskostnaden — skall utgöra grundval. Departementschefen finner det däremot tveksamt, att i enlighet med utredningens förslag frångå den grundsatsen i det nuvarande bidragssystemet, att hänsyn skall tas till den relativa kostnaden för anläggningen. I enlighet med utredningens förslag och i likhet med vad som f. n. gäller bör under alla omständigheter det relativa skatteunderlaget i kommunen få inverka på bidragstilldelningen. Efter vissa överväganden stannar departementschefen därför inför ett sådant system för statsbidragsgivningen, som i likhet med vad som nu gäller, innebär en bidragsvariering med hänsyn både till skatteunderlaget per invånare och anläggningens relativa kostnad. En gradering med beaktande av kostsamheten sker enklast genom att ett visst belopp av anläggningskostnaden förutsättes kunna bäras utan bidrag och alltså frånräknas, innan bidraget bestämmes. En kostnad av storleksordningen 500 kronor per person torde härvidlag få anses skäligen. Antalet personer torde böra beräknas efter i huvudsak samma grunder som hittills.

Bidraget bör enligt departementschefens mening beräknas på den på förhand beräknade anläggningskostnaden. Förslag i vissa remissyttranden om jämkning i efterhand med hänsyn till den faktiska kostnaden biträdes icke.

Departementschefen övergår därefter till frågan om procentsatsen för bidragsgivningen samt anför därvid.

Utan närmare argumentering torde det framstå som klart, att procentsatsen icke lämpligen kan bestämmas lika för alla kommuner utan liksom hittills bör differentieras med hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft. Utredningens förslag att därvid såsom mått på bärkraften begagna antalet skattekrönor per invånare i kommunen torde i och för sig böra accepteras.

Den formel, som utredningen föreslagit för fördelning av kostnaderna mellan staten och kommunen, kan sägas gå ut på att man först skall bestämma den procentuella andel av kostnaderna, som kommunen med hänsyn till sitt skatteunderlag själv bör vidkännas, samt att återstående del betalas av staten i form av statsbidrag. Jag har nyss — i samband med frågan om bidragsunderlaget — uttalat mig för att man vid bestämmande av bidragsprocenten skall ta hänsyn även till de relativa kostnaderna för anläggningen. Detta skulle då kunna ske på det sättet, att man från den totala anläggningskostnaden avräknar även en viss andel, motsvarande vad anläggningens brukare skäligen bör kunna betala i form av avgifter. Statsbidraget skulle alltså utgöra vad som återstår, sedan från den totala kostnaden avräknats dels brukarnas nämnda andel och dels den med hänsyn till skatteunderlaget bestämda »kommunandelen».

Det bör i detta sammanhang anmärkas, att den sålunda skisserade metoden givetvis icke i och för sig innebär, att bidragen behöver bli lägre än

enligt utredningens förslag utan blott syftar till en annan och mera ändamålsenlig fördelning av tillgängliga bidragsmedel.

Bestämmandet av brukarnas kostnadsandel torde böra ske på det sättet, att i bidragsförfattningen fastslås en viss anläggningskostnad per person, som kan sägas motsvara medeltalet av kostnaderna för utförande av bidragsberättigade vatten- och avloppsanläggningar. Denna kostnad, i det följande betecknad med K , bör jämföras med den beräknade anläggningskostnaden per person vid den aktuella anläggningen, vilken kostnadsfaktor här betecknas med E . Jämförelsen sker lämpligen genom att man räknar ut talet $\frac{K}{E}$. Detta blir större än 1, om kostnaden per person vid den aktuella anläggningen är mindre än K , och mindre än 1, om nämnda kostnad är större än K . I formeln bör vidare införas ett tal, motsvarande den procent av kostnaderna, som bör utgöra brukarnas andel, om kostnaden per person är lika med K , d. v. s. om talet $\frac{K}{E}$ är exakt 1. Om denna normalkostnadsandel betecknas med N , kommer brukarnas andel att motsvara uttrycket $N \frac{K}{E}$. Jag vill framhålla, att denna beräkningsmetod till sina grunddrag överensstämmer med utredningens förslag i fråga om beräkning av kommunandelen. Väljes denna beräkningsmetod, blir alltså formeln konsekvent uppbyggd. Beräkningen är dessutom relativt enkel.

Jag vill med hänvisning till det anförda föreslå, att den nu angivna metoden kommer till användning vid bidragsberäkningen för att differentiera bidragen efter kostnadsnivån.

Vad härefter angår sättet för differentiering av bidragen med hänsyn till kommunernas olika skatteunderlag har jag i det föregående redan deklarerat min principiella anslutning till utredningens förslag. Genom den av utredningen förordade jämförelsen mellan skatteunderlaget per invånare i kommunen (K_s) och medelskatteunderlaget för rikets kommuner (N_s) enligt principen $\frac{K_s}{N_s}$ erhålles ett tal, som enligt min uppfattning är en lämplig utgångspunkt för differentiering av den kostnadsandel, som med hänsyn till kommuninvånarnas ekonomiska bärkraft bör kunna bekostas utan statsbidrag. Såsom utredningen föreslagit bör differentieringen närmare bestämt kunna tillgå på det sättet, att man inför ett tal (N_k), motsvarande den procentuella andel, som en »normalkommun» — d. v. s. en kommun med ett skatteunderlag per invånare helt överensstämmande med medeltalet för riket — bör kunna själv bekosta. Kommunandelens storlek i det givna fallet kan alltså betecknas med uttrycket $N_k \frac{K_s}{N_s}$.

De principer för beräkning av statsbidragsprocenten, som jag nu förordar, kan sammanfattningsvis uttryckas så, att staten skall svara för den procentuella andel av kostnaden, som återstår efter avdrag av dels den procentuella andel, som under alla förhållanden bör kunna betalas medelst avgifter, och dels den andel, som svarar mot kommunens ekonomiska bärkraft. Om bidragsprocenten betecknas med bokstaven b , får bidragsformeln följande utseende:

$$b = 100 - N \frac{K}{E} - N_k \frac{K_s}{N_s}$$

Jag har i denna framställning begagnat i huvudsak samma bokstavsbe-teckningar som utredningen. I själva författningstexten torde dock dessa

böra utbytas mot de beteckningar, som är gängse på förevarande och närstående områden.

En speciell fråga, som bör nämnas i detta sammanhang, gäller sättet för beräkning av antalet skattekronor per invånare (Ks och Ns). Utredningen har föreslagit att den nuvarande regeln, att antalet skattekronor per invånare skall beräknas såsom ett genomsnitt för en sjuårsperiod, förenklas därhän, att man endast räknar med genomsnittet för de senast förflutna tre åren. Med tillämpning av nuvarande bidragsregler i övrigt skulle en dylik reform betyda en minskning av bidragens genomsnittliga belopp. Enligt det föreslagna nya bidragssystemet blir däremot frågan utan betydelse i detta hänseende. Vad som kan diskuteras är blott huruvida treårsperioden är tillräcklig för att man skall undgå att vid bidragsberäkningen alltför mycket beakta tillfälliga förskjutningar i de särskilda kommunernas skatteunderlag. I stort sett torde man emellertid kunna räkna med att ett medeltal för tre år ger ett gott värde på kommunens bärkraft jämförd med andra kommuners och jag anser mig därför kunna tillstyrka utredningens förslag på denna punkt.

I fråga om den speciella bidragsgivningen till anordningar för höggradig rening av avloppsvatten förordar departementschefen, att tilläggsbidrag skall utgå på grundval av den merkostnad som dessa betingar. Eftersom det visat sig i praktiken vara svårt att dra upp en bestämd gräns för de fall, då bidrag bör komma i fråga, torde det emellertid vara lämpligast, att frågan i författningen löses genom en bestämmelse om att tilläggsbidrag må utgå, därest kostnaden för utförande av avloppsreningsanordning med mer än 25 procent överstiger vad som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen prövas utgöra normal anläggningskostnad vid låggradig rening. Det förut-sattes dock att reningsanläggning, till vilken bidrag utgår, har tillfreds-ställande effekt i fråga om reningsgraden. Närmare bestämmelser härom torde, om så visar sig erforderligt, få meddelas framdeles i form av tillämp-ningsföreskrifter. Liksom f. n. synes den del av kostnaden för reningsåt-gärderna, som kan anses belöpa på industribebyggelse och liknande, böra uteslutas från bidrag. Bidragsmöjligheten bör alltså begränsas till bostads- och jordbruksbebyggelse.

I några av remissyttrandena har berörts en fråga, som orsakat vissa tvis-tigheter vid tillämpningen av nuvarande bidragsförfattning, nämligen huru-vida och i vad mån bidrag skall utgå till anläggningar, som utföres i sam-band med att nya områden tages i anspråk för bebyggelse. Nuvarande bi-dragsförfattning innefattar icke något hinder för att bidrag beviljas även till anläggning, som utföres i samband med att ett område tages i anspråk för nybebyggelse. I praxis har man emellertid ansett, att en bidragsgivning i dylika fall är mindre angelägen än övrig bidragsgivning. Departements-chefens ställningstagande på denna punkt innebär att bidragsförfattningen bör ändras därhän, att bidrag i allmänhet inte utgår till anläggning för ny-bebyggelse.

Vid övergång till det nya bidragssystemet aktualiseras också frågan om en övre och en nedre gräns för statsbidragsprocenten. Departementschefen anför härom.

En övre gräns skulle, såsom utredningen påvisat, icke bli av nämnvärd praktisk betydelse annat än möjligen i rena undantagsfall. Detta gäller särskilt bidragsgivningen på vatten- och avloppsområdet, eftersom bidragssatserna icke kan hållas på hög nivå. Fall, då en övre begränsning av bidragssatsen skulle kunna bli av betydelse, torde i huvudsak icke inträffa annat än då bidraget helt eller till övervägande del avser anordningar för höggredig rening av avloppsvatten. Att uppställa någon särskild maximeringsregel med tanke just på dessa fall synes mig icke lämpligt.

I nuvarande bidragsförfattning är härjämte en annan, ehuru mera abstrakt maximeringsregel given genom bestämmelsen om att den beräknade kostnaden för anläggningen icke får vara så hög, att den kan betecknas som oskäligen i förhållande till nyttan. Denna bestämmelse har vållat ganska stora svårigheter i tillämpningen. Icke minst ur förenklingssynpunkt är det önskvärt, att den ersättes med en föreskrift om en viss högsta kostnadsnivå att tillämpas vid bidragsberäkningen. Den nya bestämmelsen torde icke böra göras så sträng mot de bidragssökande, att ett överskridande av den i författningen angivna maximikostnaden innebär förlust av varje möjlighet till bidrag, utan bör avfattas så, att bidrag får utgå med samma belopp som om kostnaden stannat vid maximikostnaden. Härjämte bör, liksom nu, finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att i speciella fall bevilja bidrag på en något högre kostnad, om anläggningen bedömes som mycket angelägen eller eljest särskilda skäl föreligger. Jag förordar, att maximeringsregeln utformas på nu angivet sätt. Maximikostnaden synes därvid böra bestämmas till dubbla beloppet av den normalkostnad (K), som enligt det förut anförda ligger till grund för beräkning av bidragsprocenten.

Beträffande den nedre gränsen för bidragssystemets tillämpning må nämnas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan åtskilliga år tillämpat en praxis, som innebär att bidrag icke beviljas med mindre dess belopp kommer att uppgå till minst 10 procent av den beräknade anläggningskostnaden. Någon anledning att frångå denna regel torde ej föreligga. I samband med övergången till det nya bidragssystemet bör regeln fastslås i själva bidragsförfattningen.

Departementschefen övergår här efter till att behandla frågorna om storleken av bidragsanslaget och om bidragens belopp. Efter en kortfattad redogörelse för det nuvarande anslagens användningsområde och för den eftersläpning, f. n. ca 5 år, som uppkommit vid bidragsutbetalningen anför departementschefen.

Läget är enligt min mening sådant, att radikala åtgärder är nödvändiga för att hindra en ytterligare ansvällning av bidragsbalansen och en ytterligare ökning av väntetiden. Man kan härvid tänka sig att gå fram på två vägar, nämligen att öka anslagen eller att jämka bidragsreglerna, så att anspråken på bidrag går ned. En kombination av dessa båda vägar är givetvis också en möjlig lösning.

I praktiken är det knappast tänkbart att nå en förbättring enbart genom en anslagsökning eller enbart genom en omläggning av bidragsreglerna. Att med nuvarande bidragsnivå åstadkomma balans mellan anslag och medelsbehov skulle fordra en ökning av anslaget till ett belopp, som av statsfinansiella skäl icke kan komma i fråga. En sänkning av bidragen skulle för att få åsyftad verkan behöva göras så drastisk, att endast ett starkt begränsat antal företag kunde ifrågakomma till bidrag. En fortsatt bidragsgivning skulle under sådana förhållanden bli tämligen meningslös. Det torde därför bli nödvändigt att tillgripa båda de angivna metoderna och således kombinera en anslagsökning med en viss reduktion av bidragssatserna.

Jag torde i detta sammanhang knappast behöva erinra om nödvändigheten att i nuvarande läge iakttaga största återhållsamhet i fråga om ökning av statsutgifterna. Önskemålet att åstadkomma en förbättring av förhållandena på förevarande område är emellertid så angeläget, att den får anses motivera även ganska långtgående krav på statskassan, om en lösning av frågan finns inom räckhåll. Under förutsättning att en verklig förbättring står att vinna, anser jag att det nuvarande anslaget om 30 milj. kronor bör kunna ökas till 45 milj. kronor eller med 50 procent.

Vad angår möjligheten att vinna besparingar genom reduktion av bidragssatserna har jag redan förut som min mening framhållit, att jämkningen av bidragsbeloppen icke bör gå längre, än att bidragsgivningen alltjämt kan sägas tillgodose samma syften som tidigare.

F. n. uppgår enligt verkställda undersökningar bidragen i genomsnitt till ca 32 procent av anläggningskostnaderna. För att med en anslagsökning av nyss antydda mått kunna på sikt uppnå balans mellan anslagstilldelning och bidragsbehov torde erfordras, att bidragsreglerna ges en sådan utformning, att den genomsnittliga bidragsprocenten icke kommer att överstiga 20, vilket innebär en reduktion med ca en tredjedel. Med hänsyn till den omfattning, vari anordningar för höggradig rening av avloppsvatten kan antagas komma till utförande i framtiden, torde — om de särskilda bidragen till dylika anläggningar skall fylla sitt syfte — behovet av medel för denna del av bidragsverksamheten böra skattas till minst 3 procent av den sammanlagda årliga investeringen i bidragsberättigade vatten- och avloppsföretag. För att uppnå den nyss angivna målsättningen beträffande den totala bidragstilldelningens omfattning bör bidragsgivningen till vatten- och avloppsföretag i allmänhet därför avvägas så, att den uppgår till i genomsnitt 17 procent.

Med hänsyn härtill får jag föreslå, att bidragen bestämmas efter de nu angivna grunderna.

Anpassningen till den förut av mig förordade formeln för bidragsberäkningen kan ske på flera olika sätt. Ett önskemål är — såsom förut framhållits — att man bibehåller den nuvarande principen, att bidragen i stort sett reserveras för sådana fall, då anläggningskostnaderna per person är högre än normalt eller då kommunens skatteunderlag är lägre än genomsnittet för riket.

Vid övervägande av de alternativ, som rimligen kan komma i fråga, har jag funnit, att den normala kostnaden för utförande av vatten- och avloppsanläggningar vid nuvarande kostnadsläge icke kan sättas lägre än till 1 250 kronor per person. För att hindra att framtida förskjutningar i kostnadsnivån påverkar bidragsprocenten, synes emellertid detta tal böra på något sätt indexregleras. Att formellt införa en särskild index för vatten- och avloppsanläggningar synes dock överflödigt. Det torde vara tillräckligt, att i författningen intages en föreskrift om att nämnda tal skall anses motsvara det genomsnittliga kostnadsläget under år 1958 samt om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har att vid behov, i anledning av inträffade förändringar i kostnadsläget, meddela föreskrift om jämkning av talet.

Enligt de givna förutsättningarna bör de procentuella andelar av kostnaden, som kommunen och anläggningens brukare förutsättes kunna betala utan statsbidrag, bestämmas så, att de vid ett värde å skatteunderlaget, som motsvarar medeltalet för riket, och en anläggningskostnad, som motsvarar det nyss angivna normalvärdet, uppgår till sammanlagt 100 procent. Fördelningen synes kunna ske så, att »normalkommunandelen» sättes till 60 procent och »normalkostnadsandelen» sättes till 40 procent.

Detta betyder, bl. a., att det belopp som skall bäras utan bidrag, kommer att utgöra 40 procent av 1 250 kronor eller alltså 500 kronor per person.

Bidragsformeln kommer — med användande av de förut nyttjade beteckningarna — att lyda sålunda:

$$b = 100 - 40 \frac{K}{E} - 60 \frac{K}{N_s}$$

Jag vill framhålla, att de av mig här förut gjorda antagandena i fråga om utfallet av de sålunda föreslagna bidragsreglerna bestyrkes av ingående undersökningar, utförda i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, beträffande verkan av reglerna vid tillämpning på anläggningar, till vilka bidrag beviljats åren 1957 och 1958.

Vad angår procentsatsen för de särskilda bidragen till anordningar för högradigt renande av avloppsvatten har dylika bidrag hittills icke utgått i sådan omfattning, att några bestämda slutsatser ännu kan dragas på basis av vunna erfarenheter. Jag anser, att åtminstone t. v. den lämpligaste formen är ett tilläggsbidrag efter en fixerad procentsats, tillmätt i syfte att medföra en kraftig stimulans till utförande av effektiva reningsanordningar. För detta ändamål torde ett tilläggsbidrag av 40 procent vara till fyllest. Jag förordar därför, att bidraget utgår med 40 procent, utöver det procenttal — positivt eller negativt — som framkommer vid tillämpning av den nyss förordade formeln.

En fråga, som i detta sammanhang icke bör förbigås, gäller de fall, då vatten- och avloppsanläggningar utföres som statskommunala reservarbeten. Statsbidrag utbetalas då av arbetsmarknadsstyrelsen från anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Dessa s. k. arbetsbidrag utgår enligt författningen om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar samt uträknas i vanlig ordning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsen kan dock i särskilda fall vidtaga sådan jämkning av arbetsbidragets storlek, som omständigheterna kan föranleda. För att det skall bli möjligt att även i fortsättningen utnyttja byggandet av vatten- och avloppsanläggningar såsom beredskapsarbeten torde det med de här föreslagna nya bidragsreglerna visa sig nödvändigt att beträffande ekonomiskt svagare kommuner med höga arbetslöshetskostnader tillämpa en sådan ordning för jämkning av statsbidragen i de fall, då anläggningen utföres som beredskapsarbete, att bidragsnivån enligt nu gällande bestämmelser i stort sett upprätthålles.

Såväl vad angår bidrag till högradiga reningsanläggningar som beträffande bidragsgivningen i allmänhet vill jag vidare hänvisa till den möjlighet, som enligt nuvarande bidragsförfattning föreligger för Kungl. Maj:t att i särskilda fall beräkna bidraget efter andra grunder än de i författningen angivna och att bevilja bidrag även där sådant icke kan utgå enligt de allmänna reglerna. Denna möjlighet synes mig böra bibehållas.

De föreslagna nya bidragsbestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1959. Om nuvarande regler skulle tillämpas beträffande alla anläggningar, som utförts eller till vilkas utförande tillstånd lämnats före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, skulle detta medföra, att det dröjde länge, innan dessa komme att tillämpas i någon nämnvärd omfattning. Ur förenklingssynpunkt hade det varit önskvärt, att de nya bestämmelserna erhållit tillämpning även på nyss avsedda grupp av anläggningar.

Enligt utredningens förslag skulle de av denna förordade bidragsreglerna givas retroaktiv tillämpning. Vad beträffar de i det föregående föreslagna nya bidragsbestämmelserna har verkställda undersökningar givit vid handen, att de i flertalet fall medför lägre bidrag än de nuvarande reglerna. Med hänsyn härtill anser departementschefen sig icke kunna tillstyrka en

omedelbar tillämpning av de nya bestämmelserna. Denna grupp av äldre företag — vilken lämpligen kan begränsas till företag, till vilkas påbörjande tillstånd beviljats före den 1 juli 1957 — bör därför helt undantagas från tillämpning av de nya bestämmelserna. Beträffande annan anläggning, som i väsentlig omfattning påbörjats före den 1 juli 1959, torde böra gälla en spärregel, som i skälig mån tillgodoser de bidragstagande kommunernas intresse av att bidragen till nu åsyftade anläggningar icke undergår några alltför betydande jämkningar. En dylik spärregel bör konstrueras på det sättet, att bidraget visserligen i första hand skall bestämmas enligt de nya bestämmelserna, men att man vid uträkningen även skall kontrollera, vad bidraget skulle utgjort enligt de äldre reglerna. Därest de nya bestämmelserna skulle medföra lägre bidrag, bör kompensation i viss omfattning utgå. Gränsen för dylik kompensation bör dragas så, att det utgående bidraget icke får med mer än 75 procent överstiga det bidrag, som skulle utgått vid tillämpning av enbart de nya bestämmelserna. För det fall att de nya bestämmelserna ger till resultat, att bidrag icke alls skall utgå, torde böra föreskrivas ett absolut bidragsmaximum. Detta bör för att undvika ojämnheter i bidragssystemet sättas till 17,5 procent, d. v. s. till samma procenttal som det, vilket skulle ha tillämpats, om de nya bestämmelserna lett till ett tioprocentigt bidrag och nyssnämnda kompensationsregel medfört en uppräknings med 75 procent av detta.

Departementschefen har föreslagit, att den befogenhet, som Kungl. Maj:t enligt nuvarande bidragsförfattning äger att i särskilda fall beräkna bidraget efter andra grunder än de i författningen angivna och att bevilja bidrag även där sådant icke kan utgå enligt de allmänna reglerna, överföres till den nya bidragsförfattningen. Det synes naturligt, att denna befogenhet även får avse förhållandena under övergångstiden.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Svärd* (I: 222) och den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Lothigius* (II: 281), vari hemställts att riksdagen måtte till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Franzén* väckt motion (I: 408), vari hemställts, att förevarande bidragsanslag måtte upptagas med 50 000 000 kronor, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag till ändrade grunder för ifrågavarande statsbidragsgivning hemställa, att nytt förslag i ärendet måtte föreläggas 1960 års riksdag, varvid bidraget i intet fall skall underskrida 24 procent med högre bidrag till kommuner där kostnaderna härför är stora eller skatteunderlaget per invånare är lågt, samt att Kungl. Maj: måtte, med beaktande av läget för kom-

månerna, så snart förhållandena det medgiver för de kommande åren föreslå anslaget höjt så, att en snabbare avveckling av nuvarande eftersläpning beträffande utbetalande av statsbidragen avvecklas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Tvärålund m. fl.* (II: 508), vari hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av förevarande ärende dels uttala angelägenheten av att ökade bidragsbelopp ställes till förfogande under de följande budgetåren så att eftersläpningen i bidragsutbetalningen avvecklas snarast möjligt, dels besluta att statsbidragen må utgå med i genomsnitt 32 procent av anläggningskostnaderna och med bibehållande av den nuvarande principen, att bidragen i stort sett reserveras för sådana fall, då anläggningskostnaden per person är högre än normalt eller då kommunens skatteunderlag är lägre än genomsnittet för riket, samt att bidrag måtte utgå till nyexploaterade områden efter samma grunder som för befintlig bebyggelse, dels ock anhålla hos Kungl. Maj:t om utarbetande av bidragsregler i överensstämmelse med vad i motionen anförts;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Nilsson i Lönsboda och Nyberg* väckt motion (II: 509), i vilken hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för nödvändigheten av att större anslag ställes till förfogande för forskningsändamål beträffande avloppsvattnets rening och att Kungl. Maj:t torde beakta detta vid fördelningen av anslaget.

Beträffande de skäl som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna I: 222, I: 408, I: 412 och II: 509.

Utskottet. De i förevarande proposition framlagda förslagen har angivits syfta till dels en förenkling av grunderna för statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar jämte ernående av bättre överensstämmelse med vad som gäller på närliggande bidragsområden, dels ock åstadkommande av balans mellan bidragsanslagets storlek och behovet av bidragsmedel. Den nu föreskrivna bidragsberäkningen på grundval av anläggningarnas kapitaliserade årskostnad förutsättes därvid ersatt med en beräkning, grundad på den i förväg kalkylerade kostnaden för anläggningarnas utförande. För anpassning av bidragstilldelningen efter behovet i det enskilda fallet föreslås, i likhet med vad som hittills gällt, viss differentiering av bidragen ske. Detta avses möjliggöras genom ett system som innebär, att bidragsprocenten blir beroende av främst två faktorer, nämligen den aktuella anläggningens relativa kostsamhet — d. v. s. anläggningskostnaden per person — och skatteunderlaget per invånare i den kommun, där anläggningen uppföres. Härvid jämföres kostnaden med en på visst sätt bestämd normalkostnad samt skatteunderlaget per invånare — beräknat såsom medeltal för de tre senaste åren — med medeltalet för rikets kommuner.

Därest anläggningskostnaderna för ett företag överskrider en viss högsta kostnadsnivå föreslås bidraget böra utgå med samma belopp som om kost-

naden stannat vid nämnda maximinivå. Som nedre gräns för bidragssystemets tillämpning föreslås nu rådande praxis böra fastslås. Detta innebär att bidrag icke beviljas med mindre dess belopp kommer att uppgå till minst 10 procent av anläggningskostnaden.

I fråga om anläggningar för höggradig rening av avloppsvatten föreslås nuvarande system, innebärande att bidragen från fall till fall bestämmas av Kungl. Maj:t, ersatt med en regel om tilläggsbidrag på den del av anläggningskostnaden som överstiger normalkostnaden vid låggradig rening.

I syfte att på sikt ernå en förbättring av nuvarande läge kännetecknat av ständig ökning av ärendebalansen och lång väntetid — f. n. ca fem år — föreslås en höjning av bidragsanslaget från 30 milj. kr. för innevarande budgetår till 45 milj. kr. för nästa budgetår samt en sänkning av den genomsnittliga bidragsnivån från ca 32 till ca 20 procent. Med hänsyn till att tilläggsbidragen till anläggningar för höggradig rening förutsättes öka i antal samt föreslås fixerade vid 40 procent utöver normalbidraget stannar procentsatsen för övriga anläggningar vid i genomsnitt 17 procent.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1959. För tidigare påbörjade företag avses dock särskilda övergångsbestämmelser tillämpas. Dessa innebär att sådana företag, till vilkas påbörjande tillstånd beviljats före den 1 juli 1957, helt undantages från tillämpning av de nya bestämmelserna. För andra anläggningar, påbörjade före den 1 juli 1959, skall i viss omfattning kompensation för bidragsbortfallet utgå.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag har motionsledes vissa yrkanden framställts. Sålunda har i de båda likalydande motionerna I: 222 och II: 281 under hänvisning till det statsfinansiella läget föreslagits att bidragsanslaget för nästa år upptages med ett belopp av endast 30 milj. kr. Vidare har i de båda likalydande motionerna I: 412 och II: 508 hemställts om utarbetande av nya regler. Dessa skulle i huvudsak gå ut på ett bidrag om i genomsnitt 32 procent av anläggningskostnaden. Dessutom skulle bidrag utgå även till anläggningar för nyexploaterade områden. Den nuvarande eftersläpningen i bidragsutbetalningen borde också enligt motionärerna snarast avvecklas genom ökade bidragsbelopp under följande budgetår. I motionen I: 408 åter har yrkats dels ett anslag för nästa budgetår om 50 milj. kr., dels avslag på förslaget av ändrade bidragsgrunder, dels ock att framställning göres om nytt förslag i ämnet till 1960 års riksdag. Enligt detta borde anläggningsbidragen i intet fall underskrida 24 procent samt i vissa fall uppgå till högre procent. Slutligen har i motionen II: 509 hemställts om ett uttalande från riksdagens sida att en större del av bidragsanslaget än f. n. skall ställas till förfogande för forskningsändamål beträffande avloppsvattnets rening.

Utskottet vill för sin del erinra om att det senast i sitt utlåtande nr 6 (p. 21) till fjolårets A-riksdag påtalat de otillfredsställande förhållanden som är förbundna med nuvarande bidragssystem samt den bristande överensstämmelsen mellan anslagsbelopp och medelsbehov enligt gällande bidragsregler. I anslutning härtill har också kraftigt understrukits nödvän-

digheten av att därmed sammanhängande frågor bringas till en snar och mera definitiv lösning.

Utskottet finner det därför i och för sig tillfredsställande att Kungl. Maj:t nu funnit sig kunna framlägga förslag syftande härtill. Såvitt utskottet funnit innebär också de nya bidragsreglerna en betydande förenkling i förhållande till nuvarande system. Bl. a. kan sålunda frågan om bidragets storlek i det aktuella fallet i förväg avgöras på grundval av de beräknade kostnaderna för anläggningens utförande m. m.

Den föreslagna sänkningen av bidragsprocenten medför dock en avsevärd minskning av bidragen. I realiteten kommer dessa att påverkas i ytterligare sänkande riktning genom att eftersläpningen i bidragstilldelningen i vart fall under de närmaste åren inte torde kunna elimineras och de bidragssökande härigenom komma att få vidkännas extra ränteutgifter för nedlagt kapital. Härtill kommer en viss retroaktivitet i tillämpningen av de nya föreskrifterna — om ock mildrad genom övergångsbestämmelsernas utformning.

Även om ur angivna synpunkter en viss försämring i bidragsgivningen sålunda blir följderna av de nya reglerna har utskottet funnit sig böra godtaga desamma. Utskottet har härvid beaktat att en ändring av nuvarande bidragsgivning icke minst av statsfinansiella skäl framstår som ofrånkomlig. Till belysning härav må endast nämnas att med fortsatt tillämpande av dessa grunder och under förutsättning av ett anslag för nästa budgetår om 50 milj. kr. ärendesbalansen per den 1 juli 1960 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknats öka till att avse företaget för 695 milj. kr., motsvarande ett bidragsbelopp av 250 milj. kr.

Utskottet, som sålunda tillstyrker att de nya bestämmelserna på sätt Kungl. Maj:t föreslagit tillämpas fr. o. m. den 1 juli innevarande år, har inte heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anfört och förordat. Departementschefens uttalande att bidrag till anläggningar inom nyexploaterade områden må kunna utgå därest synnerliga skäl därtill föranleda vill utskottet i anslutning härtill understryka. Vidare vill utskottet framhålla vikten av att frågan om eftersläpningen i bidragsgivningen och i anledning härav erforderliga åtgärder uppmärksammas följes.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i enlighet med förslaget närmare utforma den bidragskungörelse och de övergångsbestämmelser m. m. som erfordras.

Utskottet, som jämväl biträder Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslagsberäkningen för nästa budgetår, kan med hänsyn till det anförda ej biträda de motionsvis framställda yrkandena om ändring av eller omarbetning till kommande år av de förordade bidragsreglerna liksom ej heller om annan medelsanvisning än den av Kungl. Maj:t föreslagna. Då utskottet inte heller i övriga delar funnit sig kunna biträda motionärernas yrkanden avstyrker utskottet bifall till samtliga motioner. Vidkommande speciellt yrkandet om avsättande inom anslagsramen av ökade medel till forsknings-

verksamheten anser utskottet, i överensstämmelse med sin tidigare uttalade uppfattning, att det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva frågan här-
om.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 20 februari 1959 förordade ändrade grunderna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 222 och II: 281 samt I: 408, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt de icke behandlats under I. eller II., icke må av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 509 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 20 maj 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Anders Johansson, Sundin och Domö; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Thapper, Jansson i Kalix, Staxäng, Persson i Växjö, Ståhl, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Hansson i Skegrie, Nihlfors, Heckscher, Lassinantti och Johansson i Norrköping.

Reservation

av herrar *Domö*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke, som på s. 11 börjar med »Även om», t. o. m. det stycke, som på s. 12 slutar med »frågan härom», bort ha följande lydelse:

»Trots de erinringar mot de föreslagna bidragsreglerna som utskottet sålunda anfört skulle utskottet ha varit berett att godtaga desamma, därest det för utskottet framstått såsom möjligt att förorda en väsentlig höjning av anslaget i fråga. Därigenom skulle nämligen kommunerna kunnat utfå statsbidraget tidigare och sålunda såsom kompensation för det minskade bidraget få lägre räntekostnader. Emellertid är det statsfinansiella läget nu sådant att många ytterst angelägna ändamål måste eftersättas. Vad som enligt utskottets mening för närvarande främst kräves är att statsutgifterna bringas i nivå med de inkomster som kan beräknas inflyta utan att någon skattehöjning genomföres. Vid sådant förhållande nödgas utskottet motsätta sig varje som helst höjning av anslaget, sålunda även vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit. Utskottet motsätter sig alltså förslaget om ändrade bidragsgrunder och tillstyrker därmed bifall till motionerna I: 222 och II: 281. Övriga motioner avstyrker utskottet.»

dels ock att utskottets hemställan under I. och II. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar;

II. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 222 och II: 281 ävensom med avslag å motionen I: 408, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;»